

ԴԻԻԱՆՔ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՑ

ՄԱՅՐ ԴԻԴԱՆ

Ստեփանն փաշա Սլաճեան	Ա. Արշակունի
Տիգրան Էֆենտի Կառաճեան	Բ. Բ
Յովհաննէս Էֆենտի Դարբեան	Գ. Գ
Համբարձում Էֆենտի Սլաճեան	Ա. Արշակունի
Կերտիշ Էֆենտի Մկրտեան	Բ. Բ
Ատովմ Էֆենտի Տէրաշէն	Գ. Գ

ՁԵՌՆՀԱՊՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

ԳԱՍՏԻԱՐԱԿԱՆ ԳԻՒՄՆ

Խորհն Արքեպիսկոպոս Նար—պէժ
Կէօրդ Էֆէնտի Ապառնա
Կէօրդ Էֆէնտի Անիմալաճեան

ԿԱԼՈՒ ԱՅՈՅ ԴԻԴԱՆ

Յովհաննէս Էֆէնտի Լաստան
Մինաս Էֆէնտի Գարամիսճեան
Պողոս Էֆէնտի Ժամակոտեան

ՅԱՐԱՐԵՐԸ ԻՔԼՄՆ ԴԻԻԱՆ

Կրթապետ Էջմեռի Շահպաղեան Սրբնապետ
 Թարգմառի Էջմեռի Մերեմ — զուր
 Առնիւն Էջմեռի Փարսադան

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԳԻՒՂԱԿԱՆ

ԻՐԱՆԻԱՆԻՔԻ ՊԵՐՏԻՆԵՆ

Կարապետ Եղիսկապուտ Էրոյմեան Սահման
Թաղէս Էջմեռի Պէկեան
Սահման Սպար Էջմեռի

ՆԱԽԵՉ՝ ՌՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻԱՆ

Յոգիչանն էս է Քրէնորի Պայտնեան
 Ի հրաբշ է Քրէնորի Կատեան
 Տօքթըր Փէլչարիւայնեան է Քրէնոր

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻԻՆ

Յարութիւն Էֆէնտի Նորասուներեան Բաժնէն Էֆէնտի Տէրոյննց Գարբիէ Էֆէնտի Գրասէրեան

ԱԶԱԳՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

ԲԱՑՈՒՄ 1878 Ա.ՄԻՆ

ጊዜያዊ ትዕ.

24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1878

ՆԱԽԱԳԱՀ. — Աժն. Տ. Ներսէս Ս. Պատրիարք Հայր

ԱՏԵՆԱԳԵՏ . — Ստեփան փռչա Ասլանեան

ԱՂԴԱՅԻՆ ԵՐԵՍԳԻՆԱՆՔ

[illegible]

ՄԷԼ-ԲԷԼ

65 Յակոբ Նորատունկեան Բ
64 Տիգրան Եսայի Բեան Բ

66
66
67

Պէտքէն Լ Ղ-ԷԼԷԼ

68 Յ. Մէրէնէմ-Գուր Բ

(Գ. Վ. ԽՃԱԿ)

Ղ-ԷԼԷԼ-ԷԼ Լ Իճ-ԷԼԷԼ

69 Յովնանէն Էսայի Բ 7
70 Ստեփան Պէյրիկեան Բ

Գ-ԷԼԷԼ-ԷԼ

71 Կարապետ Շահապեան Բ 4
72 Մկրտիչ Մուրադեան Բ 4

Ն-ԷԼԷԼ-ԷԼ

73 Յակոբ Եկմէնիկեան Բ

Եկմէնիկեան Ս-ԷԼԷԼ

74 Պողոս Մկրտիչեան Բ

Բ-ԷԼԷԼ-ԷԼ

75 Յովնանէն Մարգարեան Բ
Է-ԷԼԷԼ-ԷԼ Լ Ս-ԷԼԷԼ-ԷԼ

76 Գարեգին Յ. Մեյրիկեան Բ

Գ-ԷԼԷԼ-ԷԼ

77 Աստիա Իկիտալեան Բ

Հ-ԷԼԷԼ Լ Պ-ԷԼԷԼ

78 Յովնանէն Նուրեան Բ 5

Ն-ԷԼԷԼ Լ Ս-ԷԼԷԼ

79 Ղազար Հովնեան Բ 2

Պ-ԷԼԷԼ

80 Մկրտիչ Գ. Էսայի Բ Գ

81 Յովնանէն Երզնկեան Բ

82 Թադէոս Թէրիմեան Բ 11

Գ-ԷԼԷԼ-ԷԼ

83 Յարութիւն Զինճիրեան Բ

84

Ս-ԷԼԷԼ

85 Ալեքսան Պէյրիկեան Բ Գ
86 Ա. Եսայի Գուրեան Բ 5

87 Եղիաշար Մեյրիկեան Բ

88 Մինաս Տափաշեան Բ 2

89 Յակոբ Քաղապեան Բ 4

90 Յակոբ Ամանեան Բ 5

91 Նալարէթ Շահապեան Բ

92 Յարութիւն Թիւրեան Բ

93 Յակոբ Արշակ Բ 2

94

Ի-ԷԼԷԼ

95 Առաքել Ալթուն Տիւրքի Բ 2

96 Խաչատուր Միսաքեան Բ 8

97 Ռէթէն Պէյրիկեան Բ

98 Սարգիս Արքայանեան Բ

99

100

ԳԱԽԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆԵ

Կ-ԷԼԷԼ

101

Բ-ԷԼԷԼ-ԷԼ

102 Մ. Փափաղեան Տօթօր Բ

Ա-ԷԼԷԼ-ԷԼ

103 Ռուբէն Կիւմրիկեան Բ Գ

Ն-ԷԼԷԼ-ԷԼ

104 Կարապետ Ա. Եկմէնիկեան Բ

Պ-ԷԼԷԼ

105 Պետրոս Միսաքեան Բ

Ղ-ԷԼԷԼ-ԷԼ

106

Ա-ԷԼԷԼ

107 Կարապետ Խաչիկեան Բ

Բ-ԷԼԷԼ

108

Պ-ԷԼԷԼ

109 Քրիստոսաւոր Ղազարոս Բ

Ե-ԷԼԷԼ

110

Ա-ԷԼԷԼ

111 Համբարձում Աւստանեան Բ

Բ-ԷԼԷԼ

112 Յովնանէն Ալեքսանդրեան Բ

Ե-ԷԼԷԼ

113 Յակոբ Իւթիւնեան Բ

Մ-ԷԼԷԼ

114

Հ-ԷԼԷԼ

115 Երէն Լ Բ-ԷԼԷԼ

116 Բեյրիկեան Բ 2

117 Տիգրան Սիւնեան Բ 2

118 Գեորգ Պրիւճեան Բ

119 Խ-ԷԼԷԼ

120 Պ-ԷԼԷԼ

121 Ստեփան Փափաղեան Բ

122 Նշան Գարապեան Բ

123 Զեյն-ԷԼ Մ-ԷԼԷԼ

124 Տիգրան Տ. Նիքոլոսեան Բ 2

125 Մեկքոն Իսկէնդրեան Բ 5

126 Միհրան Զարեանեան Բ

127 Վ. ԷԼԷԼ

128 Ա-ԷԼԷԼ

129 Հ-ԷԼԷԼ Լ Ա-ԷԼԷԼ

130 Մկրտիչ Յ. Մեյրիկեան Բ

131 Ա-ԷԼԷԼ

132 Արքայան Բ. Ալեքսան Բ

133 Համբարձում Սարգիսեան Բ

134 Գ-ԷԼԷԼ

135 Ա-ԷԼԷԼ

136 Մատթէոս Ալեքսանեան Բ

137 Լուսինի Պաղտեան Բ 2

138 Գեորգ Վարդանեան Բ

139 Պաղտեան Բ

140

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ա. Տեղեկագիր Յարաբերութեան Գիւնի, Հիւանդանոցի հաշարարձու-
թեան դէմ հղած դանդաղաբանաց վրայ

Բ. Տեղեկագիր Նախանձեռնութեան Գիւնի, Պէկեան Էփէնիկի և մշտապա-
նագրոյն կառմամբ

ԱՍԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԵՈՂՈՒԹՅՈՒՆՔ

Առեանը բացուեցաւ ժամը 8 3/4 ին ի
Ներկայութեան 19 Երեմիստեանց, որոց վեր-
ջին թիւը յանդիման 23 ի :

ԱՍԵՆԱԿԱՆ ՓԱՇԱ. — Առեանը բաց-
ուած է. բայց գործի սկսելէ առաջ պէտք է
վերահասու ըլլանք թէ ի՞նչ պիտի կրնանք ը-
նել այսօր ըստ օրինի : Ժամը 8 3/4 անցած է,
և դեռ հազիւ 20 երեմիստեանց ստորագ-
րութիւն կը տեսնուի Ներկայութեան առ-
մարին մէջ, Չեմ կարծիր թէ ուրիշ անդամ-
ներու պէս այսօր ալ անդամաց հետգնեմ
գալիքը մեծամասնութիւն ունենանք, զի այ-
սօրուան օրին կրտսեան ձեռնարկի զանազան
թաղերու հազարդակցութիւնն խիստ դժուար

բին է . . . ուրիշ պատճառ մ'ալ կայ որու
վրայ չի՛ մը ետքը մեր ուշադրութիւնը ախր
հրաւիրեմ : Սակայն մեր կանոնը տեսնե-
կազմելու համար անդամաց մեծամասնութիւն
չ'պահանջենք . միայն խնդիրներ որոշելու հա-
մար անդամաց օրինակեան և կամ զէ՛թ խ-
կակեան մեծամասնութեան Ներկայութիւնը,
և կամ այս երկու տեսակ մեծամասնութեանց
որոշող մայրից միարանութիւնը պայման կը
դնէ : Պիտիք որ մեր օրինակեան մեծամաս-
նութեան թիւն է 71 և անոր որոշող մայրն
58 . Իսկ խկակեան մեծամասնութիւնն է 47
և անոր որոշող մայրն է 24 . Ըսել է որ զէ՛թ
47 անդամաց Ներկայութիւն և կամ անկէ
պակաս հղած ժամանակ՝ Ներկայից 24 ին
համամայնութիւնն է որ օրինաւոր որոշու-
մի կրնայ տալ խնդրոց : Մենք այսօր և ո՛չ իսկ
24 անդամ ունենալով, ի՞նչ պիտի կրնանք

ընել ուրեմն : Ահաւասիկ կանոնին տուած պատասխանը (յօդուած 51 և 41) « Ատենադարձութեան ընդունելութիւն , Օրակարգի ստորագրութեանց վաւերացում , հրաժարումն ընդունելութիւն , առաջարկեալ խնդրոց յղում , օրաձգում , նախադասութիւն վիճարկութեան վաւերում , ստիպողական նշանաւորում , վերջապէս այն խնդիրները որք ուղղակի աղագային չեն , այլ սոսկ ատենական դարձութիւնը , կրնան օրոշուիլ ի ներկայութեան ո՛ր և է թիւի անդամոց » :

Եթէ կանոնն այսպէս կտրամադրէ , ուրեմն բաւական գործ ունինք այսօր տեսնելու . զի գիւտնի վրայ գիւտած գրութիւններէ զատ երկու խնդիր ալ ունինք որ գեռ Ատենական դարձութեանց չրջանին մէջ են և անշուշտ սխալմամբ մէկ քանի նիստի ի վեր Օրակարգին մէջ գետնադրուած , ինչպէս որ քիչ մը ետքը պիտի պիտի բացատրեմ :

Կսկսինք ուրեմն մեր գործողութիւնները նախընթաց նիստերու ատենադրութեանց վաւերացումէն :

I

ՎԱՌԵՐԱՅՈՒՄ ՆՈՒՆԵՐԱՅ ԺԱ. ԵՒ ԺԲ. ՆԱՍԵՐՈՒ ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ

Նախ՝ ժԱ. նիստի ատենադրութեան վրայ Երեսփոխանաց գիտողութիւններն լսել ուղուեցաւ , և գիտողութիւն ընող չըլալուն՝ անմիջապէս քուէի դրուելով ՎԱՌԵՐԱՅԱՒ Ժողովին :

Յետոյ՝ ժԲ. նիստի ատենադրութիւնը գիտողութեան ենթարկուեցաւ բայց գիտողութիւն ներկայացող չըլալուն , նոյնպէս քուէի դրուելով ՎԱՌԵՐԱՅԱՒ Ժողովին :

2

ՅՈՒՅԱԿ ԵՐԵՆԱԿ ԲԱՅԱԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆԱՅ

Ահաւասիկ խնդիր մը որ ժողովոյ գործութեանը կտրամադրէ : Ամենին գիտենք որ ըստ կանոնի « հրաժարեալ կհամարի այն Երեսփոխանն որ առանց բանաւոր պատճառի իրարու յաջորդող երեք նստերու բացակայ կգտնուի (յօդ. 110) » . բայց զոր թերեւս ամենին չգիտենք , ա՛յն է որ կանոնն այսպիսեաց համար պարտադրոց տրողոր կուտայ և 102 դ. յօդուածոյ խստութեանն (այսինքն յանդիմանութեան) հանդիսելու արժանաւոր գատելով կուզէ որ անոնց անուններն ատենադրութեանց մէջ արձանագրուին և հրապարակական թերթերով հաշակուին ի լուր ընտրողաց : Ահաւասիկ ցուցակ մը զոր Պատրիարքարանի գիւտնադրուելն ընկալանք և որ մեզ կպատկերացնէ երիցս և աւելի բացակայ գտնուող Երեսփոխանաց վիճակը :

Օրինակ ցուցակին

1. Դէորդ	Քահ. Արծրունի	3 անգ.
2. Արիստակէս	Մամբրէեան	3 »
3. Նիկողոս	Էֆ. Ալաճաճեան	3 »
4. Սարգիս	Աղաբէկեան	7 »
5. Յակոբ	Ամասեան	3 »
6. Յովհաննէս	Էօսեան	6 »
7. Թադէոս	Թէրթանեան	10 »
8. Ալիքսան	Խօրատանն	3 »
9. Սենեքերիմ	Մանուկեան	3 »
10. Սահակ	Ապրո	10 »
11. Գրիգոր	Մարկոսեան	10 »
12. Սեպուհ	Մաքսուտե.	10 »
13. Խաչատուր	Բիւսաքեան	7 »

14. Մկրտիչ	Էֆ. Մուրատեան	3 անգ.
15. Յովհաննէս	Նուրեան	3 »
16. Կարապետ	Շահպաղ	8 »
17. Պօղոս	Պառնասեան	3 »
18. Յակոբ	Քաղապեան	3 »
19. Աւետիս	Քօջօլեան	3 »
20. Մկրտիչ	Քիւրքճիխան.	3 »
21. Դէորդ	Քըլքճեան	3 »

Ինչ պիտի ընենք ատոնց համար , մենք ատոնց վրայ շատոնց պէտք էինք գործադրել կանոնին խստութիւնը . բայց Պիւսնը մտածելով որ թերեւս ատոնցմէ շատերն կանոնին այս խիտ բայց արդար օրամագրութիւնը անգիտանալով , կարծեր են այսպէս երրակ բացակայութեամբ լուրի մնչիկ հրաժարիլ Երեսփոխանութենէ և զգուշացեր են մեզ կանոնաւոր հրաժարագիր ուղղել որպէս զի անուններն հրապարակ չենէ և մեզ իրենց հրաժարման խնդրով չ'զբաղեցնեն , Պիւսնը պատշտ իր զատէ որ այս անգամ ու ի գործադրութիւն չ'դրուի կանոնին 110 դ. յօդուածը . և կը կարծէ որ Ժողովն արգարութեամբ փորձած կըլայ եթէ արտօնութիւն տայ Արքազան Նախագահին վերջին անգամ կոչնադիր ուղղել մեր անդոյշ բացակայ ընկերաց և կանոնին տրամագրութիւնը ծանուցանելով հրաւիրել զանոնք որ ստանձնած երեսփոխանական պաշտօններն կատարելու փութան և առաջիկայ նստին ներկայ գտնուին կամ եթէ օրինաւոր պատճառ մը ունին , բացորոշակի յայտնեն գրութեամբ :

Այս խնդիրը յուզել և լուծել անհրաժեշտ է . վասն զի այս երիցս և աւելի բացակայ եղող Երեսփոխանաց վրայ գեռ ո՛չ ընտրեալ երեսփոխանաց թիւն ալ յաւելցնելով , 10 էն աւելի կըլայ պակասներուն թիւն , որ մենք արգելք է մեզ մեծամասնութիւն կազմելու :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Այդ ցուցակն՝ որ կարդացիք , անգամ մ'ալ աչքէ անցընելու կարոտութիւն ունի ըստ իս . վասն զի կը տեսնեմ որ անոր մէջ Ապրո Էֆէնտի անունն

ալ կգտնուի , մինչդեռ նա պաշտօնով դուրսը կգտնուի , ըսել է ճամբորդութեան օրինական պատճառաւ բացակայ է : Նմանապէս Քըլքճեան Էֆէնտի անունն ալ նշանակուած է . բայց ինքը ներկայ է հոս . չգիտեմ թէ ուրիշ այսպիսիներ ալ կան . ասոր համար ըսի թէ պէտք է այդ ցանկն անգամ մը ալ աչքէ անցնէք : Իսկ Պիւսնին առաջարկին գալով , կընդունիմ որ անոնց որոնք 8 կամ 10 անգամէ ի վեր Ժողովին նիստերուն չեն եկած , Ս. Պատրիարքն իմացնէ վերջնականապէս , որ եթէ վերստին չներկայանան , հրաժարեալ պիտի համարուին ըստ կանոնի :

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒ ՓԱՇՈ. — Ոչ միայն հրաժարեալ պիտի համարուին , այլ և կանոնադրութեան 110 դ. յօդուածին խստութեան պիտի հանդիպին՝ ըսի :

Բացակայութեանց այն ցանկն՝ կրնայ թերութիւն կամ սխալներ ունենալ . զիւրին է զանոնք ուղղել , բայց խնդիրն հիմա անոր վրայ չէ . այլ կանոնագրին տրամագրած խստութիւնն բացակայից իմաց տրուելուն վրայ է . այսինքն՝ յայտնել ամենուն որ բացակայութեամբ հրաժարելոց անուանք ատենադրութեան մէջ նշանակուելէ զատ հաւասարակաց թերթերով ալ հրապարակագոյժ պիտի ըլլան իրրեւ սարտազանց , ինչպէս որ կանոնադրութեան 105 դ. յօդուածը կտրամադրէ : Արգէօք Ժողովը կընդունի՝ Պիւսնին այս կարծիքը :

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊՍ. — Ապրո Էֆէնտիին համար դիտել տուաւ Փափազեան Էֆէնտի թէ՛ օրինաւոր բացակայից կարգէն է և իբր այն պէտք չէր անոր անունը գտնուիլ այս ներկայացած ցանկին մէջ : Ատոյց է որ Ապրո Էֆէնտին ասկէց առաջ ճամբորդած էր դէպ ի Եւրոպա . բայց դատեալ գալէն ետեւ դարձեալ չէ շարունակած իր երեսփոխանական պարտաւորութիւնը . կարծեմ թէ ասոր համար է որ այդ ցանկին մէջ անցեր է :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Բ. ԷՖ. — Շատոնց պէտք

էր ընել այդ կանոնական գործադրութիւնը. բայց ինչ որ է շնորհակալ ըլլալով որ Գիւանն այս անգամ այդ կարեւոր կէտին վրայ կհրաւիրէ ժողովիս ուշադրութիւնը, եւ կընդունին որ այս վերջին անգամ բացակայից կոչնագիր ուղղուի եւ անոր մէջ բացորոշակի ծանուցուի կանոնին խտուրտութիւնը:

ՔՐՓԱՄԱՃՆԱՆ Մ. ԷՅ. — Կճայնակցիմ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Եթէ հակառակ դիտողութիւն ընող չկայ, քուէի սլիտի ենթարկեմ դիւանին առաջարկութիւնը:

ՓԱՓԱԶՆԱՆ Ս. ԷՅ. — Քուէարկութեան ձեւին վրայ դիտողութիւն ունիմ: Գիւանի առաջարկած կոչնագրի եղանակն մինչեւ ցարդ գործադրուած չէ, ուստի այս անգամ ալ յարմար չեմ դատեր գործադրել. կառաջարկեմ որ Ս. Պատրիարք Հայրը վերջին անգամ մ'ալ գրէ այդ կարգի բացակայից եւ հարցնէ իրենց չգալուն պատճառը՝ յաւելով որ եթէ չգան, պարզուպէս հրաժարեալ սլիտի համարուն ինչպէս ասկէ առաջ կըլլար:

Ես կըսեմ թէ քանի որ ժողովը մինչեւ ցայսօր թոյլտուութիւն ըրեր կամ ներողամիտ գտնուեր է, հիմա ելնել բացարձակ կերպով այդչափ խտուրտութիւն բանեցնելն թաղէկ չէ՝ Հետեւաբար դիւանի առաջարկութիւնը բարեփոխելով կառաջարկեմ քուէի դնել:

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊՍ. — Գիւանին առաջարկածը Ազգային ժողովոյ կանոնադրութեան մէկ տրամադրութիւնն է որ մինչեւ ցարդ չէ գործադրուած, թերեւ շատերը չեն գիտէր կամ չեն սերտած կանոնադրութեան այդ տրամադրութիւնը, ասոր համար է որ կառաջարկէ ատենապետ փաշան յիշեցնել զայն երրորդ բացակայութեան մէջ գտնուող երեսփոխանաց: Հրատարակեալ օրէնքն եթէ չգիտցողներ գտնուին, օրէնագրին պարտքն է յիշեցնել զայն, եւ այնուհետեւ գործադրել:

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՅ. — Դիւանին առաջարկութիւնն ինչպէս արդէն ըսի, շնորհակալութեամբ կընդունին եւ կրկին կընդունին որ նոյնութեամբ գործադրուի, քուէարկութեան անգամ հարկ չկայ, արդէն հաստատուած նրէնք մէկ որ գործադրել կառաջարկուի:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Քուէարկութենէ առաջ բաւական դիտողութիւններ եղան եւ կարծիքները լուսարանուեցան այս կէտիս վրայ, սա միայն ըսեմ ի հանգարտութիւն մեր սրտից թէ՛ կանոնը չըսէր որ յանդիմանութեան քուէ տրուի այսպիսեաց. այլ յանդիմանութեան կարժանանան, կըսէ, որ ըսել է յանդիմանութեան քուէ առածի պէս կըլլան իրր պարտազանց, Աստի վերջին կոչնագրով գրուելիքն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Կանոնադրութեան 110 րդ. յօդուածին խմատը որ պէտք է հասնի մեր անզգոյշ բացակայից ականջը:

Չայս ըսելով ատենապետ փաշան քուէի դրաւ, վերջին կոչնագրով մը բացակայից կանոնական յօդուածին յիշեցուցման առաջարկութիւնը, զոր ժողովը 1 քուէի գէ՛մ ընդունեց ամենատարած մեծամասնութեամբ:

ՔԱՐԷՃՃԵԱՆ Գ. ԷՅ. — Ինչ համար կը սեմ. ես արդէն հրաժարական տուած եմ, զի չեմ կրնար երեսփոխանական պաշտօն շարունակել. քանզի արդէն վարչութեան ալ տնդամ եմ եւ երկու պաշտօն մէկէն չեմ կարող ստանձնել:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Քուէահեան էֆէնտի կըկարծէ որ քաղաքական ժողովոյ անդամ ըլլալով այլ եւս Ազգային ժողովոյ մէջ գրտնուելու հարկ չմնար իրեն. ուր ընդհակառակն քաղաքական ժողովոյ անդամք երեսփոխան չեղած ատենին անգամ Ազգ. ժողովոյ ներկայ գտնուելու պարտաւոր են: Աստի կըխնդրենք որ Քուէահեան էֆ. չպնդէ հրաժարականին վրայ:

Քուէահեան էֆէնտի ողջ հրաւերին վրայ չկրկնեց իր հրաժարման խնդիրը եւ ժողովն համահաճութիւն յայտնեց Ատենապետ փաշային հրաւիրանաց եւ Քուէահեան էֆէնտի ընդունելութեան վրայ:

3.

ՀՐԱԺԱՐՈՒՄ ԵՒ ԸՆՏՔՈՒԹԻՒՆ ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԺՈՂՈՎՈՅՆ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Մեր Դիւանի անդամներէն Ա. Ատենապետը Աւանան էֆէնտին հրաժարած ըլլալով, կանոնը կը պահանջէ որ Դիւանին այս պակասը լրացայ առաջնայն անդ երրորդն անցնելով եւ անոր տեղ ալ երրորդ մ'ընտրելով: Ասկէ առաջ յատենի ժողովոյ խնդիր ըրինք Աւանան էֆէնտին որ հրաժարականն ետ առնէ, բայց նա զիջում չըրաւ. խնդրեցինք դարձեալ որ եթէ ըսելիք մ'ունի գրով յայտնէ առաջիկայ նիստին, նա այս առաջարկս ալ չընդունեց եւ այսօր ալ չէ եկած: Հիմա դիւանն իր Ա. Ատենապետին աջակցութեան զրկուած է. Բ. Ատենապետի Մէլիքեան էֆէնտին ալ սա՛ գիրը կուտայ:

Վանմափայլ Ատենապետ փաշա Ազգային ժողովոյ

Անձնական դրադմանց պատճառաւ անկարելի լինելով ինչ Ա. Ատենապետի պաշտօնը խղճի մտօք կատարել, կաղաչեմ Պատկառելի ժողովրդ. որ Ա. Ատենապետի ընտրութիւնը փութացնել բարեհաճի:

Զերդ Վանմաթեան

24 Նոյ. 1878

Խ. Մ.

Մ. Ե. Մէլիքեան

Դիւանն այս վիճակին մէջ չկրնար գործել. ուստի կը պարտաւորիմ խնդրել, խոշորէն որ Աւանան էֆէնտի հրաժարման կանի խնդիրը վերջնական կերպիւս որոշէ:

ՄԱՄԻՈՆԵԱՆ Մ. ԷՅ. — Ես կը հարձեմ թէ իւր ներկայութեան հարկ է հարցնել թէ արդեօք կընդունի՞ իր պաշտօնը, եւ եթէ այս անգամ ալ մերժողական պատասխան տայ, այն ատեն ուրիշն ընտրել:

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊՍ. — Այն որ՝ երբ առաջին անգամ Աւանան էֆէնտի հրաժարականը քուէի դրուեցաւ եւ չընդունեցաւ, արդէն Ատենապետ փաշայի կողմէ խնդիր եղած էր իրեն՝ որ ելնէ իր տեղը նստի, նա ալ անկարելի է ըսած էր. ուստի նորէն հարցնելու հարկին մէջ չձեք կարծեմ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Աւանան էֆէնտի մեր սիրելի ընկերներէն է. չէինք ուզեր իր մէջ բաժնուիլ մեկտեղ եկանք Դիւանը մէկտեղ կ'յուսայինք երթալ որոշեալ ժամանակին որ շատ հեռի չէ. բայց նա՛ չհաճիր մեզ հետ շարունակել իր ընկերակցութիւնը: Մամիկոնեան էֆէնտի ներկայ չէր վերջնութեւն նիստին երբ ողջ խնդիրն Ա. անդամ ներկայացաւ ժողովոյ. կարդամ մեզ ատենադրութիւնը, անսկէ ինչպէս եղած է դարուածքը:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Եթէ ժողովը պարզ հրաժարական կը նկատէ զայս, քուէի կը դնեմ. իսկ եթէ պատճառարանեալ, նախաքննութեան կը յղենք:

ՄԷՐԵԼՄ-ԳՈՒԼԻ Ե. ԷՅ. — Եթէ Աւանան էֆէնտի անձնական տկարութեան պատճառաւ ծանր կը թուի իր ատենադրութեան պաշտօնը, երկրորդ եւ երրորդ օգնականներ ունի, որոնք իրենց ժըրութեամբ կարծեմ ամեն աջակցութիւն չեն զլանար իրեն. ուստի կառաջարկեմ որ Աւանան էֆէնտի խնդիր ըլլայ յետո կոչել իր հրաժարականը:

ՇԱՏ ՄՐ ԶԱՅՆԵՐ. — Կը կրկնենք :

Սոյն առաջարկութիւնը անմիջապէս քուէի դրուելով ընդունուեցաւ միաձայն ժողովին :

Ատենապետ փառանքալիկ յայտնելով, Աւստրալիան ինքնուրոյն էր երեսփոխանաց մէջ նստած էր, ժողովին խնդիրը հրաւիրեց զնա գալ Գիւանին մէջ իր տեղը բազմիլ :

Ա.Ա.ՃԱՃԵԱՆ Զ. ԷՖ. — Կը յիշեցնեմ ժողովին որ պարզ հրաժարականները միշտ քուէի դրուելով կընդունուին. բաղմատ. մանակեաց ստորութիւն մ'եղած է այս և գրեթէ օրէնքի կարգ անցած : Ուստի պէտք է որ իմ հրաժարականս ալ ընդունուի :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ժողովը խնդիր յայտնեց ձեզ, որ հրաժարականիդ ետ առնէք. այս ընդհանուր խնդրոյն առջև կարծեմ պէտք չէ այդ խօսքերը ընէք :

Ա.Ա.ՃԱՃԵԱՆ Զ. ԷՖ. — Կարելի չէ որ ետ առնեմ հրաժարականս, ի զուր ժամանակ կը կորսնցունէք :

Ա.Ա.ՃԱՃԵԱՆ ՓԱՇԱ. — Ժողովին որոշումը ընեցիք, յառաջիկայ նիստին գրով կըրնաք պատասխանել :

Ա.Ա.ՃԱՃԵԱՆ Զ. ԷՖ. — Ոչ, գիր բերելու հարկ չկայ, մի՛ երկարած գէք :

Հիմա հարկ կը տեսնէ՞ք դարձեալ հարցնել Աւստրալիան ինքնուրոյն թէ՛ հրաժարականը յետոյ կը կոչէ՞ թէ ոչ. ինչ որ ըլլայ կադաշենք որ ժամ յառաջ վերջ տաք այս խնդրոյն, զի Գիւանի վիճակը դժուարացած է, պէտք է Ատենապետութեան դործը կարգի գնէք :

Ժ.Ա.ՄԱԿՈՉԵԱՆ Գ. ԷՖ. — Զի ուղեր գրուցել, բայց հարկը պահանջեց որ գրուցեմ, զի ծածկելն ալ աղէկ բան մը չէ :

Աւստրալիան ինքնուրոյն կրնէ թէ ցաւած է ինք, անոր համար հրաժարած է և թէ չկրնար ժողովին մէջ յայտնապէս ըսել զայդ : Ըսել է թէ ծածուկ պատճառներ կան իր հրաժարմանը մասին, զորս չուզէր ինք յայտնել : Եթէ ժողովը քննէ իմանայ և այդ պատճառները վերցնէ, աղէկ կըլլայ. ապա թէ ոչ՝ յուսահատական վիճակէ պիտի աչա :

ՔԻՐՈՒՔԻՆՊԱՇԵԱՆ Բ. ԷՖ. — Զամակոչեան ինքնուրոյն յայտարարութենէն կը հետեւի որ պատճառաբանեալ է Աւստրալիան ինքնուրոյն հրաժարականը. ուրեմն պէտք է նախաքննութեան յղել :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Այդ ծածուկ պատճառներն չգիտեմ, բայց սա գիտեմ որ ժողովին մէջ խնդիր ըրինք իրեն՝ հրաժարականն ետ առնելու համար ու չընդունեց, ինչ որ ալ ըլլան Աւստրալիան ինքնուրոյն ցաւածուկ պատճառները, կարծեմ ի դիմաց ժողովոյ իրեն եղած հրապարակական ցոյցը բաւական փոխարինութիւն մ'էր իր վշտաց եթէ վշտացեալ էր ժողովին. իսկ եթէ վշտը ժողովին կողմէ պատճառած չէ, ինչ հարկ անոր ցլանալ իր աշխատակցութիւնը :

Ժ.Ա.ՄԱԿՈՉԵԱՆ Գ. ԷՖ. — Եթէ թոյլ տաք, թի՛ մ'աւելի բացատրութեամբ ըսեմ, նստելի իրիկուն տեսայ զինքը և հարցուցի թէ ինչ է իր ցաւն. ըսաւ թէ իր ատենադպրութեան օրովն ատենադպրութիւններ կան եղեր՝ որ իրեն չցուցած շինքը լրացնէր են : Ասոնք թէ և Գիւանական ներքին բաներ են և ինձ չվերաբերի որոշեալ, բայց չտկուի նէ գէշ չըլլար :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ինչո՞ւ ինք չգար գրուցեր ասոնք. թերեւ քաղաքապետութեան գէմ կը համարի. բայց միթէ ներքին է քաղաքապետութեան համար ազգասիրական պարտուց գէմ մեղանջել. ես չգիտեմ ինչ դարձեր է Գիւանի մէջ իմ բացակայութեանս ժամանակ, բայց անկէ առաջ չէ եղած ա-

տենադպրութիւն մը որ Աւստրալիան ինքնուրոյն ձեռքէն անցած չըլլայ :

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Աւստրալիան ինքնուրոյն հրաժարելու համար ներքին օլաւաններ ունի եղեր. չէինք կրնար գիտնալ զայդ. նա պարզ հրաժարական մը տուած էր որ ժողովոյս մէջ կարդացուելէ ետեւ քաղաքապետութեան համար ետ դարձուցինք իրեն. իսկ նա պնդեց և ետ չառաւ : Այժմ ժամակոչեան ինքնուրոյն պատճառներ կը յայտնէ Աւստրալիան ինքնուրոյն կողմէ. բայց չը գիտենք թէ անորն են. եթէ անորն են՝ պէտք է որ իր հրաժարականին մէջ քերտած լլային անոնք : Ուստի չգիտեմ թէ ինչ ատեման հաւատք ընծայել արժան է այս խօսքերուն :

ՄԱՍԻԿՈՆԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Ես եմքաղաքապետ իսկ թէ ժամակոչեան ինքնուրոյն ցաւածները բուն իսկ Աւստրալիան ինքնուրոյն ցաւածներն ըլլան, սակայն և այնպէս մասնաւոր խօսքեր են ասոնք, որոց պաշտօնական ձեւ չկրնար տրուիլ. Ատենադպրութեան տեղեկացանք թէ Աւստրալիան ինքնուրոյն պարզ հրաժարական մը տուած է ժողովին մէջ և չէ ընդունուած. թէ որ բողոք կամ ամբաստանութիւն ունէր, գրով տալու էր. քանի որ պարզ հրաժարական մ'է տուածը, խոնդիրը վերջացած է, պէտք է ընդունինք :

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Ես ըսել չուզեցի թէ ժամակոչեան ինքնուրոյն մեր վստահութիւնը չվայելէր. Աւստրալիան ինքնուրոյն էր ըսի՝ թէ որ ունէր ներքին պատճառներ :

ՔԱՐԱՔԱՇ Ն. ԷՖ. — Բայց Աւստրալիան ինքնուրոյն հրաժարականը քուէի դնելու համար նախ պէտք է հասկնալ թէ սոյն հրաժարականն պարզ թէ պատճառաբանեալ կը նկատուի ինք :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Մենք ալ ճիշդ այդ հասկնալու համար վերջնական նիստին չփութացինք. հրաժարականն ընդունիլ և երբ ժողովոյ խնդրանաց հակառակ ինք կանգնէր հրաժարման վրայ և հրաժարականս պարզ է, պարզ հրաժարականներն առանց վիճարանութեան ընդունիլն օրէնք և սովորութիւն ըլլալը ժողովին կը յիշեցունեմ : Կրնէ և վիճարկուի և ժամանակ մի՛ կորսնցունէք, անկարելի է յետոյ կոչել հրաժարումս ըսաւ և ընկուց : Հիմա դարձեալ կըսեմ. եթէ դիւանին վիճակն ստիպած չըլլար, այս խնդիրն երկար վիճարանութեան նիւթ ընել չէր տար այսօր. ժողովին ընեցին այս է, վերջնապէս ընդունիլ կամ մերժել Աւստրալիան ինքնուրոյն հրաժարականը, իսկ ընդունուելէ ետեւ ընտրութիւնը թողուլ ուրիշ նիստի, զի այսօրեայ նիստն ընտրութեան համար անբաւական է :

Չայս ըսելով ատենապետ փառանքալիկ դրաւ Աւստրալիան ինքնուրոյն Ա. Ատենադպրութեան հրաժարականը, զոր ընդունեց ժողովը մեծագոյն մասամբ :

Սոյն որոշման վրայ ատենապետ փառանքալիկ շնորհաւորեց Մէլիքեան ինքնուրոյն յայտարարելով որ ըստ կանոնի՝ հրաժարեալ Ա. Ատենադպր Աւստրալիան ինքնուրոյն տեղն առնած է :

ՄԷԼԻՔԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Շնորհակալ եմ որ ժողովը Ա. Ատենադպրի պաշտօնով կը պատուէ զիս. սակայն ինչպէս հրաժարողոյս մէջ յայտնած եմ, անձնական գրառմանցս պատճառաւ չափաւ կարենամ խղճի մտօք կատարել այդ պաշտօնը որ բաւական ծանր է. ուստի ներումն խնդրելով կաղաչեմ ժողովին որ կարողագունի մը յանձնէ զայն : Ես գոհ կըլլամ եթէ ժողովը երկրորդ Ատենադպրի պաշտօնին մէջ պահէ զիս :

Ատենապետ փառանքալիկ ժողովին գիմելով

քուէի դրու Մէլքեան Էֆէնտի Ա. Ատե-
նադարութեմէ հրաժարականը, և ժողովը
միաձայնութեամբ Մերձեց զայն: Մէլքեան
Էֆէնտի լուծեամբ ընդունեց ժողովին սոյն
վճիռն:

4.

ԲԱՑԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ

Ատենապետ փաշան ծանուցանելով ժո-
ղովին թէ Ազգ. երեսփոխաններէն՝

Տ. Յովհաննէս վրդպ. Փափազեան

Ատովի Էֆ. Տէրոյէնց

Տեղեմաք և Էնքսէրճեան

անձնական տկարութեան պատճառաւ բա-
ցակցութիւննին դրով յայտնած են, որ ին-
քս Քոչակոյ նշանակել տուաւ ներկայութեան
տուամարին մէջ:

5.

ՀԲԱԺԱՐԱԳԻՐ ՊԵԿԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻ

Երեսփոխան Պէկեան Թ. Էֆէնտի կող-
մէ եկած յետագայ հրաժարագիրը կարգա-
ւեցաւ:

Տեա՛րք Երեսփոխանք

Հայկական անուանեալ խնդրոյ մը
համարատուութիւնը ելաւ Ազգ. ժողո-
վոյ ատենանը. ևս ալ, որ ազգին մի ե-
րեսփոխանն եմ՝ ժողովրդին կողմէն
ընտրեալ՝ ազգին շահերն ու իրաւունք-

ները պաշտպանելու պաշտօնով, կարծիք
յայտնեցի նոյնին վրայ, և ինչ կարծիք
որ յայտնեցի, գրաւոր ատենաբանու-
թեամբ մ'ալ փաստելով ու Էնքսէ-
րճեան (տօքիւմաներով) հաստատեցի, և
Էնքսէրճեան Էֆ. Տէրոյէնց և Էնք
նկատուած ներով զանցառութիւն ըրի իսկ ու չքսի,
այլ Էնքսէրճեան Էֆ. Տէրոյէնց միայն ըրի:

Ս. Պատրիարքը, փոխանակ իմ
խօսքերս լսելէ ետեւ հանդարտութեամբ
և օրինաւորութեամբ ինձ պատասխա-
նելու, ինչպէս կ'պահանջէ ատենական
օրէնքը, իր նախագահական պաշտօնէն
զատ չգլխեմ ինչ գաղանքով իբրեւ
բացառութիւն ատենապետութեան պաշ-
տօնն ալ իր վրայ աւելելով և իմ խօս-
քերս շարունակ ընդմիջելով, զմեզ
պատգամեց, և Էնքսէրճեան Էֆ. Տէրոյէնց
զոր գլխուս չտեղացնէր:

Ես նոյն օրը խահնութիւն համա-
րեցի տոկալ այնչափ թշնամանաց ու նա-
խատանաց, միմիայն ազգային վրդով-
մունքի տեղի չտալու համար:

Իսկ Ազգ. ժողովը, փոխանակ օրի-
նաւոր վիճաբանութեան եսթարիւրու
իմ խօսքերս, հակառակ խորհրդարանա-
կան օրինաց և արդարութեան, զանոնք
Էնքսէրճեան համարել ուղեց 25 ձայնով:

Սակայն ի վեր քան ժողովոյ քուէն
հասարակաց կարծիքը կայ, և ի վեր
քան զայդ վերջինն պատմութիւնը կայ,
որոց վճռէն ոչ ոք կրնայ խուսափիլ և
ևս ատոնց ապաւինած հաստատապէս
որոշած էի երեսփոխանական պատշօնէս
հրաժարիլ. զի իմ երեսփոխանական ար-
ժանիքս այն աստիճան անարդուելէ ե-
տեւ, այլ ևս անկարելի էր ինձ ժողո-
վարան մտնել և երեսփոխանական պաշ-

տօնս վարել, յորում կոչած էր զիս ժո-
ղովուրդը իր իրաւունքները պաշտպա-
նելու, և ոչ թէ իր կենսական շահերը
խղճի մտօք և անվնասութեամբ պաշա-
պանելու համար նախատուելու և թըշ-
նամանուելու:

Այլ սակայն պատշաճ դատեցի ըս-
տաւել մինչև նոյն նիստին Ատենադ-
րութեան հրատարակութիւնը, որպէս
զի կարենայի Ատենադրութիւնը սըր-
բագրելու կամ ուղղելու իրաւունքս ի
գործ դնել. որովհետեւ աներկբայ էի
թէ, դարձեալ օտար ձեռքեր պիտի
մտնէին Ատենադրութեան մէջ և իրո-
ղութիւններն այլայլէին, ինչպէս որ շատ
անգամ կրնն, և ես քանիցս բողո-
քած եմ, իրենց խօսքերն ուղածուեն
պէս կոկելով և կարգադրելով, իսկ հա-
կառակորդներնուն խօսքերն այլայ-
լելով ու խեղաթիւրելով: Ասի այնչափ
ճշմարիտ է որ ժողովոյդ առաջին Ատե-
նադրութիւնն անգամ չկարենալով հանդու-
րել այդ զեղծմանց, իր պաշտօնէն հրա-
ժարիլ հարկադրած է:

Արդ՝ մեծ եղաւ զարմանքս երբ
լսեցի թէ վերջնութեւն նիստին իմ ներ-
կայ չգտնուելէս օգուտ քաղելով ու
ամբողջ նիստ մը զսհելով յիշեալ Ատե-
նադրութեան ձեռագիրը յատենի ժո-
ղովոյ կարգացուեր ու վաւերացուեր է.
անշուշտ մասնաւոր դիտումով մը՝ Ատե-
նադրութեան վրայ ընելիք դիտողու-
թեան իրաւունքէս ալ զիս զրկելու
համար:

Իրաւ է թէ ներքին կանոնադրու-
թիւնը կ'արտադրէ որ նախորդ նիս-
տին Ատենադրութեան տպագրութիւնը
պատրաստուած չլլայ նէ, ձեռագիրը

յատենի ժողովոյ կարգացուի. բայց այս
կանոնը գործադրութեան մէջ չէր, այն-
պէս որ այս կանոնին չգործադրուիլը
Էնքսէրճեան Էֆ. Տէրոյէնց դարձած էր, և վաղե-
մի սովորութիւնն ընդհ. սկզբամբ Էնք-
սէրճեան Էֆ. Տէրոյէնց բացայայտ ճշմարտու-
թեան հակառակ ժողովդ նոյն օրը իմ
բացակայութեանս՝ Ատենադրութեան
ձեռագիրը յանակոյտ յատենի ժողո-
վոյ կարգաւոր ու վաւերացնելով, նոյն
Ատենադրութիւնը որոգրելու իմ ի-
րաւունքս բռնաբարած եղաւ:

Յաւովի և սղարովի է այս անուակ
ձեւերու ի անարդար միջոցներու գոր-
ծադրութիւնը, որոց դէմ գանդատելէ
ու բողոքելէ զատ ինչ կրնամ ընել,
քանի որ զայդ միջոցներն ի գործ դը-
նողները ու է հնարքով յաջողած են
ժողովոյդ մեծամասնութիւնը շտհիլ:

Ատենադրութեան հրատարակու-
թիւնը հաստատեց իմ կատկածներս, և
վաղեմի սովորութեան հակառակ եղած
Էնքսէրճեան գործողութեան նպատակն եւ
բեան հանեց. որչափ ալ իմ ատենա-
բանութիւնս դուռն էր, այսու ամե-
նայնիւ Ս. Պատրիարքը շարունակ իմ
խօսքերս ընդմիջած, և ես նորա ընդ-
միջմանց կարեւորագոյններուն բերանու-
ցի արժանաւոր պատասխանները տուած
էի, որոնք բնաւ չեն արձանագրուած
Ատենադրութեան մէջ և բերանս այն-
պիսի խօսքեր դրած են, զորս բնաւ
չեմ արտասանած, ինչպէս որ խօսեց
շարքն ալ կ'ցուցնէ. նոյնպէս Ս. Պատ-
րիարքին ընդմիջմանց շատերը ջնջուել,
և շատ մ'ալ չըսած խօսքերը տեղի ու-
ցեր են, իբր թէ յատենի ժողովոյ բոլոր
ըլտր այն խօսքերը ի պատասխան իմ

քննադատութեանցս. եթէ նորին Սըր-
բազնութիւնը իրօք այս խօսքերն ըսած
ըլլար յատենի ժողովոյ, անշուշտ անոնց
ալ արժանաւոր պատասխաններն ըն-
դունած պիտի ըլլար յինէն. թէ և ու-
շիմ ընթերցողը գրաւոր ատենաբանու-
թեանս մէջ ալ կրնայ տեսնել նոյն իսկ
այդ յաւելեալ խօսքերուն հերքումը.
նոյնպէս Ս. Պատրիարքին յատենի ժո-
ղովոյ և իւր ժողովրդեան ինձ գէմ
ըրած նախատանաց ու թշնամանաց մէկ
մասը բոլորովին վերցուած և մէկ մասն
ալ փոխուած են. օրինակի աղագաւ.
նորին Սրբազնութիւնը ըսած էր ինձ,
« դու Դրան գործիք ես, Դրնէն վարձ-
եալ ես. դու ան ատենները Եւրոպա
երթալ կուղէիր, — Դժբե՛ր Եւրոպե՛ր — Դժ-
բե՛ր ես — հա՛ւր. ստակ չգտնելուդ համար
Եւրոպա չկրցար փախչիլ, անամօթ,
աներես, յի՛րք անօրէն, մատնիչ,
վա՛ռակ, յուգա՛, դաւաճա՛նս և ըն և ըն.

Կ'ըողոքեմ այն և ուրիշ նախա-
տական խօսքերուն գէմ, որք բոլորո-
վին անհիմն են և զրպարտութիւն, և
իմ վարկս ու պատիւս փնասելու մաս-
նաւոր դիտումով և վրէժլնդրութեան
ողուով հնարուած են, որպէս զի յարու-
ցած խնդրոյս աղղեցութիւնը ջնջեն.
եւ Եւրոպա երթալու համար ո՛րի դի-
մեր եմ ստակ խնդրելու կամ մուրա-
լու:

Կ'ըողոքեմ նաև յիշեալ նախատա-
կան խօսքերուն Ատենագրութեան մէջ
չանցնելուն դէմ, միանգամայն տեղի
ունեցած ատենագրական ուրիշ այլայ-
լութեանց դէմ:

Գալով երկու երեսփոխանաց կող-

մանէ մատուցեալ առաջարկութեան
վրայ ժողովոյդ տուած վճռոյն առաջին
մասին, որով կուղուի որ ներուժն խնդ-
րեմ Ս. Պատրիարքէն, կ'պատասխանեմ.
Թէ և ինձ անկ չէ ներուժն խնդրել, ինձ
որ լրջաբար քննադատեցի Ս. Պատրիար-
քին համարատուութիւն ու արարքը,
մինչդեռ ն. Սրբազնութիւնը յանիրաւի
զիս նախատեց ու զրպարտեց, այսու ա-
մենայնիւ, ըստ որում վճիռը տրուած
է, և ձեր վճիռն անդունալի է, որով
հետեւ չկայ ձեր ժողովէն բարձր ժողով
մը, որ կարենայ բեկանել ձեր որոշումը.
վասն որոյ չեմ կրնար ըստ օրինի այդ
որոշման վերաքննութիւնը պահանջել.
բայց կէտ մը կայ, զոր չեմ կրնար ըմ-
բռնել, այն է՝ ձեր այդ վճռոյն գոր-
ծադրելութիւնը:

Ժողովդ որոշեւ է որ ներուժն
խնդրեմ Ս. Պատրիարքէն, այսինքն՝
յայտնած կարծիքներուս ճշմարտութիւ-
նն ուրանալով, անոնց սխալ ըլլալն ըն-
դունիմ: այսպիսի վճռոյ մը գործադ-
րութեանը դէմ բնութիւնը կ'ապրա-
տամբի, եթէ ես ձայն չբարձրացնեմ.
Ձեր այդ որոշումը, Հայոց երեսփոխանք,
ներեցէք ինձ ըսել, թէ կարծեաց տ-
ղատութեան բռնաբարութիւն մ'է, որ
միջին դարու մէջ կրնար տեղի ունենալ,
և յայնժամ իսկ գործադրելի չէր ա-
մեն անգամ. որովհետեւ կը գտնուէին
մարդիկ, որք իրենց կարծիքէն չէին
հրաժարեր և մահուան կը դատապար-
տուէին: Իմ յայտարարած կարծիքս,
իմ համոզմանս արդիւնքն են և ինձ հա-
մար ճշմարտութիւն են. ո՞վ կարող է
յետս կոչել տալ ինձ զանոնք. չը կայ

իշխանութիւն մը, չը կայ օրէնք
մը աջեարհի վրայ, որ կարող ըլ-
լայ զայդ բռնադատութիւնն ընել. իմ
անբռնաբարելի իրաւունքս է ձեր մե-
ծամտմութեամբ տուած որոշումէն ե-
տեւ դարձեալ հաստատ և անարատ
պահել իմ համոզումս, որ ինձ համար
ճշմարտութիւն է: Դուք կրնաք պա-
տիմներ տնօրինել ինձ դէմ իմ յայտ-
նած կարծեացս համար, քանի որ հա-
տատքննական օրերու վերադարձեր
եմք, և ես սիրով կը տանիմ այդ պա-
տիմները, իրրեւ Ազգին գերագոյն հե-
ղինակութեան կողմանէ տնօրինեալ պա-
տիմներ. բայց չեմ հանդուրժեր որ իմ
կործեացս ու համոզմանս վրայ ալ բռն-
անաք:

Գալով ժողովոյդ ինձ նկատմամբ
տուած վճռոյն երկրորդ մասին, այն է՝
պարօտանք յանդիմանութեան պատ-
ժոյն, կը պատասխանեմ. քանի որ ձեր
այդ վճիռը հիմնած էք «Ժողովոյդ ո-
րոշման հետ» ըլլալու և ժողովըր-
դային յուղում յարուցանելով ժողովդ-
նչման ներքեւ դնել փորձած ըլլալուս
տմբատանութեանը վրայ, քանի որ
Ժողովդ քաջ գիտէ թէ ես հետտած չեմ
Ազգ. ժողովոյ որոշման, այլ սեպտեմ-
բեր 22ի Եւրոպայի ընդհանուր հա-
կապական, հետեւաբար ներքին
կանոնագրութեան 75րդ յօդուածին
հակառակ ըլլալը յատուկ գրով մը ժո-
ղովոյդ յայտնելով, եւ օրինաւորու-
թեան հրաւիրած եմ զԺողովդ (տես
Ատեն. նիստ ժ.). և քանի որ ես ժողո-
վրդային յուղում յարուցանելով ժո-
ղովդ ճշման ներքեւ դնելու երբէք փորձ
չեմ ըրած և զայս տմբատանութիւնը բը-

նաւին չէ կարելի իմ վրայ հաստատել,
արդարեւ զարմանալի է այդպիսի վճիռ-
մը յանիրաւի ինձ նկատմամբ տրուելը:

Իսկ գալով յունիս 21ի նիստին մէջ
արդի քննադատած գործերուս իբր թէ
բացարձակ հաւանութիւն յայտնած ըլ-
լալուս, կը պատասխանեմ. թէ և այդ-
մանին պէտք եղած պատասխանը տը-
ւած եմ ընդմիջման մը պատասխանե-
լով, զոր մասնաւոր դիտմամբ ճշդիւ
չեն անցուցած Ատենագրութեան մէջ,
այսու ամենայնիւ ատոր հերքումը նոյն
իսկ գրաւոր ատենաբանութեանս առա-
ջին մասին վերջաբանութեանը մէջ է,
զոր չտեսնելուդուիլն արդարեւ զարմա-
նալի է:

Կ'հրաժարիմ ուրեմն իմ երեսփո-
խանական պաշտօնէս, զի չէ կարելի հան-
գուրծել այնչափ անիրաւութեանց. կը
հրաժարիմ, գոնէ Ատենագրութեան մէջ
արձանագրել տալով իմ իրաւունքս ե-
ղող բողոքն, որ տկարներու անբռնա-
բարելի իրաւունքն է: Ուստի,

Կ'ըողոքեմ հոկտ. 6ի նիստին տար-
օրինակ վիճակին և անկանոնութեանը
դէմ, որ մեծ խնամքով կանխու ապա-
րաստեալ ըլլալուն տարակոյս մնացած
չէ:

Կ'ըողոքեմ միևնոյն նիստին մէջ տա-
կաւին խօսքերուս մէկ չորրորդը չլսուած
խօսելիքներու — Եւրոպայի համարելու համար
25 ստորագրութեամբ երեսփոխանական
հանրագիր մը պատրաստուելուն դէմ,
առանց նկատողութեան և օրէնսդէմ
բռնութեան ենթարկելու իմ խօսքերս:

Կ'ըողոքեմ յուլ. 21ի որոշումը փո-
խելով սեպ. 22ի Եւրոպայի տրուելուն
դէմ հոկտ. 6ի նիստին Եւրոպայի տրուելուն:

կ'բողոքեմ վերջնութեան նիստին մէջ իմ բացակայութենէն օգուտ քաղելով հոկտ. 6ի նիստին Ատենագրութեան ձեռագիրն յանակնկալս յատենի ժողովոյ կարգացուելով վաւերացուելուն դէմ, հետեւի վերջին ժողովին:

կ'բողոքեմ 2 երեսփոխանաց ինձ նկատմամբ բրած առաջարկութեանցը դէմ, որոց հիմն եղող ներքին կանոնադրութեան 84 և 103րդ յօդուածները ոչ թէ իմ, այլ նոյն իսկ այդ առաջարկութիւնքն ընող երեսփոխանաց գաղափարութեանը կ'ծառայեն, որք իրենց այդ արարքովը երեսփ. կարծեաց անբռնաբարելի ազատութիւնը ճնշել, հետեւաբար Ազգ. Սահմանադրութիւնն սպաննել կուզեն. զի ես ոչինչ յանցանք գործած եմ որ յիշեալ յօդուածներուն պատժական տրամադրութեանցը ենթարկիմ, իսկզմ հանդարտ է, ճակատս ալ բաց է. ես Ազգին ամենէն կենսական խնդիրներն ու շահերը ամենէն աւելի արիւթեամբ և անվեհերութեամբ պաշտպանած եմ միշտ, ինչպէս նաև այս խնդրոյն մէջ ալ պաշտպանեցի. Ատենագրութիւնները կեցած են, կրնան վկայել ինձ համար, թէ իմ կէտ նպատակիս եղած է միմիայն Ազգին իսկական շահերը:

կ'բողոքեմ Մատթէոս Եպիսկոպոսին ինձ նկատմամբ ժողովոյդ ուղղած անհիմն ամբաստանութիւններով լի նամակին մէջ զիս Խնդիր-Երեսփոխանութեան անունաներուն առջև՝ խնդիր-Երեսփոխանութեան լիազօրութեամբ:

կ'բողոքեմ վերջապէս ինձ նկատմամբ ժողովոյդ տուած որոշմանցը դէմ, որք կրնան ֆորմալիս համաձայն ըլլալ,

բայց ոչ իրական. ինչպէս որ մեծամասնութեամբ տրուած որոշմանց ամեն անգամ արդար եղած չըլլալը ժամանակն ու դէպքերը հաստատած են ու կ'հաստատեն. որք կրնան նաև արդար ըլլալ իրական իրաւունքները իսկ ըլլալ, երբ որեւէ լիազօրութեամբ այդ որոշումները տուած ըլլաք: Ասոր համար է որ հասարակաց կարծիքն ու պատմութիւնը ձեր քուէն շատ բարձր է, և ես անոնց յանձնած եմ իմ գաղափարս, որ ազգային իրաւանց պաշտպանութեան դատ է, հետեւաբար արդարութեան վրայ հիմնեալ, որ վաղ ու անագան անշուշտ պիտի յայտնուի:

Գաղափարեցէ՛ք ուրեմն այն երեսփոխանը, որ ճշմարտութիւն խօսելով Ազգին իրաւունքն ու կենսական շահերը պաշտպանել ուզեց, օրինաց ամենէն խիստ տրամադրութիւններովը, քանի որ արժան գատեր էք զայն գաղափարեալ:

24 Նոյեմբեր 1878
Բերա
Ք. ՊԵՏԵՐՍ

ԱՅԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սոյն հրատարակելով միանգամայն բողոք կը բառնայ և աւերաստանութիւններ կը թափէ մեր Ս. Նախագահին, Գլխին և Ժողովոյ մեծամասնութեան դէմ. Ս. Նախագահին ամենէն աւելի ամբաստանուած է, որպէս թէ Ազգային խնդրոյ մէջ խաբէութիւն և խարդաւանք ընելէն զատ ատենագրութեան խմբագրութիւնն ալ խարդաւանք է. քանի Ս. Նախագահին կանխաւ ցոյց տրուած էր նոյն նիստին առանգրութիւնն իրեն առժամեաց ատենապետ ի նոյն օրուան, ինչպէս որ հետեւեալ նիստին ատենագրութիւնը կարգացուելն առաջ հրատարակու հաբ-

ցուցի և տեղեկացայ: Ժողովս ալ ամբաստանուած է իրեն միջնադարեան աններդութեան կամ հաւատաքնութեան առեւանգներէն յտեղ մինչև ցղուիս ամբաստանութեան տակ ընկճուած ենք. Ազգային ժողովն իր ժնով գնահատած է արդէն սոյն բողոքի և ամբաստանութեանց արժէքը: Այսու հանդերձ դժբաղդութիւն է որ մեր գաղափարն ու ամբաստանողն չգար յատենանկարի կը բողոքէ, կամբաստանէ և չը կենար կը փախչի, այնպէս որ չունինք ոտիս որո՞ւ հետ դատուինք, ուստի ուրիշ բան չմնար մեզ ընել ալ արձանագրել բողոքագիրը, բողոքելով անոր ամբողջ պարտնակութեանը դէմ և անցնիլ մեր գործին: Իսկ հրատարականք, որ բողոքին հետ խառնուած է, պէտք է նկատողութեան առնենք. կը հրաւիրեմ դիտողութիւն ունեցող էֆէնտիներն սոյն կէտին վրայ խօսիլ. (պահ էք) եթէ խօսք ուղղ չկայ, ըստ որում պատճառաբանեալ է սոյն հրատարականք կը յղենք զայն ի նախաքննութիւն:

ՔՐԸՃՃԵԱՆ Գ. ԷՖ. — Ես ալ պատճառաբանեալ կը նկատեմ:

ՂԱԶՈՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Եթէ մէկ կողմէ պատճառաբանեալ հրատարակելու պիտի համարինք, բայց միւս կողմէ ծանր ամբաստանութիւններ կան Ժողովին դէմ, այն ինչ պիտի ընենք:

ԱՅԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սրդէն յայտնեցի թէ Ս. Նախագահին սկսեալ ամենա ալ ամբաստանուած ենք. բայց ամբաստանողը պարզապէս կը բողոքեմ ըսելով կը հրատարի. որո՞ւ հետ պիտի կռուինք: Աստի սոյն բողոքը արձանագրելով և մեր բողոքողին հետ ամեն բան պատմութեան գաղափարներն թողով կանցնինք:

Երմայ իր հրատարականի խնդիրը չիտակն այսքան շատ խօսքերով հրատարակելու պարզ է ըսելու կամչնամ, ուստի իրեն հրատարակել, նախաքննութեան պիտի յղենք:

ՔՐԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Պէկեան էֆէնտի Ժողովոյ դէմ անպատ. բողոք ու ամբաստանութիւններ կընէ. կառավարիմ որ հրատարակելու ամբաստանութիւնները հաստատուելու:

ԱՅԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ո՞րք առջև:

ՔՐԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Գլխին առջև:

ԱՅԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Գլխին ալ ամբաստանուած է. ամբաստանեալ միանգամայն և գաղափար կրնայ մի ըլլալ:

ՔՐԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Ես կառավարիմ զայդ, որպէս զի չկարծուի թէ իր բողոքները խեղդել կուզենք:

ՓՐԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Պէկեան էֆէնտի իր գործն սկիզբէն ի վեր ծախսող բռնեց և մինչև վերջը ծախսող գնաց: Ես Պէրլինէն Պարիս դալէս ետեւ ծախսող վիճակի մէջ գտայ զի՛նքն Հայկական խնդրոյն մէջ բոլորին թէ շատ սխալած է և բացատրելի խնդրոյն կարեւոր կէտերը, տեսայ որ ամբաստանողն է այս խնդրոյն մէջ. ինքը չէ ըստ խօսքով, բայց գործքովը հաստատեց. պատմութիւնը միայն պիտի հաստատէ թէ Պէկեան էֆէնտի ինքն արդար է թէ Ս. Նախագահը: Պէկեան էֆէնտի կըռէ թէ Ս. Հայրը նախատահան բառերով անարգած է զինքը. իրաւ է որ Նորին Արքայութիւնը քանի մը ծանր բառեր արտասանեց իրեն դէմ իր քննողատական ճառը կարգացած որք. բայց ինք ալ ոչ նուազ ծանր ակնարկութիւններ բրած է Ս. Հոր դէմ, ասոր ինչ պիտի ըսէ: Եթէ իրեն համար պէտք է ներումն իրենցը կըսուի, ոչ թէ անոր համար որ իր կարծիքը զօնէ և համազումը փոխէ, այլ զի չկրցաւ հաստատել Ս. Պատրիարք Հօր

դէմ ըրած ամբաստանութիւնները . ես թէ և ներքին չէի այն ամբաստանութիւնները կարգացած օրը , բայց ինչպէս ատենագրութեան իմացայ , կրնէ եղեր թէ գաղտնի ձեռք մը կայ որ այս ամենը ընել տուած է . թէ իրեն համար համարութիւն մ'է եղեր այս , բայց սպառնացեալ չէ և ինք չկրնար եղեր հաստատել զայս . ահա՛ իր դատաւարութիւնն այս խօսքերուն տակ դրած ստորագրութեամբը կը ըսուած է . ինչ որ պէտք էր հաստատել , չկրցաւ , և ասոր համար ներում խնդրելու պարտաւոր էր :

Այժմ իր ըրած բողոքին նպատակն ուրիշ բան չէ , այլ թէ տեսաւ որ խորհրդին ամենաստուար մեծամասնութեամբ իրեն դէմ քուէ տուաւ , ասոր համար է որ ելեր կըսէ թէ այլ ևս չէ կարող իր ձայնը լսելի ընել տալ , ըսել կուզէ թէ իր խօսքը չպիտի կրնայ քաղցնել . ինչ ըսել է չեմ կրնար ձայնս լսելի ընել տալ , որքան ալ ինք մէկ ձայն մ'է , կրնայ իր ըսածներուն ճշմարտ ըլլալը չըլլալը ստուգելու համար վերաբնութիւն խնդրել : Դեռ ևս 3 ամիս պայմանաժամ կայ ըստ կանոնի խորհրդին որոշման վերաբնութեան համար . թող նախաքննութեան երկայն Պէկեան էֆէնտի բողոքագիրը . տեսնենք թէ իր բողոքները տեղի ունին թէ ոչ . այդ հրաժարագրով ամբողջ խորհրդի անարգած և ամբաստանութեան տակ ձգած է :

ԻՐԱՄԻԿՈՆԵԱՆ Մ. ԷՅ . — Այսօր Պէկեան էֆէնտիին այնպիսի հրաժարագիր մը կուգայ մեզ , որուն պարզ չենք կրնար ըսել . վասն զի շատ մը բաներ կը պարունակէ իր մէջ . պատճառաբանեալ ալ չենք կրնար ըսել , վասն զի բացարձակապէս բողոք մ'է , կը բողոքէ Ս. Պատրիարքին դէմ : Դիւանին դէմ , խորհրդին մեծամասնութեան դէմ , և վերջապէս կը հրաժարի : Նոր կուգայ այսպիսի հրաժարագիր մը , ուստի և նոր տեսութիւն կը պահանջէ :

Ես կառաջարկեմ որ շահապարենք .

այլ Օրակարգն անցնի որ սերտեմք զայն . և ըստ որում խորհրդին մեծամասնութեան դէմ կը բողոքէ , թող մեծամասնութիւնը ներկայ ըլլայ , վիճարանինք և ըստ այնմ որոշում տանք :

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊՍ . — Եթէ Պէկեան էֆէնտիին այս գիրը նախաքննութեան յընդունի , նախաքննութեան դիւանը միայն հրաժարման խնդրոյն վրայ չպիտի տարածէ իր տեսութիւնը , այլ ամբողջ գիրը նիւթ պիտի ընէ իր խորհրդածութեանը : Դժբաղդեմ ըսելու որ ինչպէս առաջ Պէկեան էֆէնտիին ըսածներուն և ըրածներուն խանգարեալ երևակայութեան արդիւնք ըլլալը յայտարարած էր , այս ալ նոյն արդիւնքը պիտի ունենայ :

ԺԱՄԱԿՈՉԵԱՆ Պ. ԷՅ . — Կը բողոքեմ այդ խօսքին դէմ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Ըստ որում խնդիրը սոսկ ատենական գործողութեան մը վրայ է , այժմէն խնդրոյն խորը թափանցելու հարկ չկայ , արդէն յայտնեցի որ եթէ այս գիրը պարզապէս բողոք կամ ամբաստանութիւն նկատուի ազգայինս շինքը բարձրացոյն ատենան մը պէտք է ընտել որ դատ վարէ : Պէկեան էֆէնտի կը խոստովանի որ Ազգին դերագոյն ատենան այս է , բայց չուզէր հնազանդիլ . սիրով կը կրէի կրնէ անոր տընօրինած պատիժը , բայց կը փախչի . այսպիսի դատախազի մը հետ աւելի ժամանակ կորսնցունեն ինտելիկէ , հրաժարականի խնդիրն նախաքննութեան յղենք և անոր վրայ որոշում ընենք վերջացունենք :

Զայս ըսելով Ատենապետ փաշան քուէի դրաւ Պէկեան էֆէնտիին գրոյն իբրեւ պատճառաբանեալ հրաժարական նախաձեռնութեան դիւանին յղումը :

Խորհրդը միաձայնութեամբ ԸՆԴՈՒՆԵՑ աստիարակաւ յղումը :

Ատենական գործողութիւնք աւարտելով , Դիւանն անցաւ Օրակարգի խնդիրներուն :

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ա.

Տեղեկագիր Բարաբերութեան Դիւանի , Հիւանդանոցի Հոգարար-
ձութեան դէմ եղած գանդա-
տանայ վրայ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Կարգն եկաւ Օրակարգը դրուած 2 խնդրոց : Ասոնց համար ատենանի սկիզբը ըսի թէ սխալմամբ անցած են Օրակարգի մէջ՝ զի դեռ երկուքն ալ աւտենական գործողութեանց չընկնէն չեն ազատած . բացատրեմ : Ասոնց երկուքն ալ բողոքագիր են . Ար ժողովրդեան կողմէն Հիւանդանոցի Հոգարարութեան դէմ , և Բը Պէկեան էֆէնտիին կողմէն ձեր Ատենապետին դէմ : Երկուքն ալ խորհրդին նախկին նիստերուն մէջ կարգացուեցին և ի նախաքննութիւն յղուեցին , ուստի երկուքն ալ Ատենագրութեանց մէջ հրատարակուեցին : Նախաքննիչ դիւանները երկուքն համար ալ տեղեկագիր բերեց աւանդեր են Մայր Դիւանի , բայց այս տեղեկագիրը խորհրդին չեն հաղորդուեցին . և ո՛չ իսկ Ատենագրութեան մէջ անցին . այնպէս որ երեսփոխանք սա վայրկեանին չգիտեն թէ սոյն խնդրոց համար ձեռնհաս Դիւաններն ինչ մտածեցին , ինչ խորհրդածութեամբ ո՞ր եղբակացութեան հասեր և ինչ որոշում առաջարկեցին : Ես իսկ Ատենագրութեան մէջ անցին . այնպէս որ երեսփոխանք սա վայրկեանին չգիտեն թէ սոյն խնդրոց համար ձեռնհաս Դիւաններն ինչ մտածեցին , ինչ խորհրդածութեամբ ո՞ր եղբակացութեան հասեր և ինչ որոշում առաջարկեցին : Ես իսկ Ատենագրութեան մէջ անցին . այնպէս որ երեսփոխանք սա վայրկեանին չգիտեն թէ սոյն խնդրոց համար ձեռնհաս Դիւաններն ինչ մտածեցին , ինչ խորհրդածութեամբ ո՞ր եղբակացութեան հասեր և ինչ որոշում առաջարկեցին :

Մեր կանոնը սոյն գործողութիւնն նախատեսելով տրամադրած է որ « աղերսագիր , բողոքագիր , թէ առաջարկութիւն » գրութիւն կամ ներսէն խորհրդին ներկայացած ատեն Ատենապետին կը տրուի , որ խորհրդին հաղորդելու հարցը ձեռնհաս Դիւանին նախաքննութեանը կը յանձնէ : Այս Դիւանը տեղեկագիր մը կը բերէ որոյ եղբակացութիւնն է կամ պարզապէս մերժում , կամ օրաձգում և կամ նկատառում : Եթէ ձեռնհաս Դիւանը պարզապէս մերժման կամ օրաձգման եղբակացէ , խորհրդը կանցնի իր Օրակարգին : Եթէ նկատառման եղբակացէ , նախ զասի կորոչէ խորհրդ . և եթէ ընդունէ չեմ ընդունեմ , ինչպէս ինքն ինքն որոշէ ինչ որ ինքն ինքն ընդունէ : Եթէ ընդունէ , Աղերսագրոց մասին կանոնն արտօնութիւն ալ կուտայ նախաքննիչ Դիւանին « Որոշում ընել և զայն որոշում իբրեւ պատասխան իմաց տալ Աղերսարկուն , և միմիայն Վարչութեան յղուելու արձանագործ և կամ Ազգ . խորհրդին քննութեանն ենթարկուելու կարեւոր աղերսագրերն տեղեկագրով հանդերձ բերել յատենան Ազգ . խորհրդի » Տե՛ս յոդ . 61 , 62 , 90 և 91 :

Սրդ՝ մեր Օրակարգի մէջ դրուած երեսու բողոքագրոց համար ալ սոյն պայմաններն դեռ չեն կատարուած : Դեռ երկուքն ալ տեղեկագրերը կան ու կը կենան Դիւանին վրայ և չեն հաղորդուած խորհրդին , որոյնս զի ըստ կանոնի մերժէ կամ օրաձգէ և կամ եթէ նկատառման արձանի դատէ , անցունէ խնդրոց կարգը և ո՛չ Օրակարգը ուր անապարհ գրեք են անշուշտ սխալմամբ իմ բացակայութեան մեր Ատենագիր էֆէնտիներն :

Հիմա Դիւանին պարտքն է ձեզ հաղորդել սոյն տեղեկագրերը և զուք ըստ օրինի կարող էք և պէտք է տնօրէնութիւն ընէք անոնց ատենական գործողութիւններն լրացունելու և աստ խնդրոց կարգն և վերջապէս Օրակարգն անցունելու համար :

Զայս ըսելով Ատենապետ փաշան կարգաց նախ Հիւանդանոցի Հոգարարութեան

ՄԱՍԻԿՈՆԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Հիմա երկու տաճարկութիւն ունինք առջեւինս. մէկը նախաքննիչ դիւանինն է, որ կըսէ թէ Պէկեան էֆէնտի աւրաստանագիրը նկատողութեան առնելու բան մը չէ և մերժել կառաջարկէ. իսկ Ստեփան փաշան ընդհակառակն խնդրոց կարգն անցնել կառաջարկէ և երկուքն ալ քուէի դնել ու վերջացունել պէտք է ըստ իս խնդիրը:

Տ. ՄԱՏԹԵՈՍ ԵՊՍ. — Տակաւին մեծամասնութիւն չգոյացաւ, այս խնդիրն իբր պարզ ատենական գործողութիւն չնկատուիր: պէտք է խնդրոց կարգն անցնի և յառաջիկային մնայ:

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Շա'տ ստոյգ է այդ:

ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ Կ. ԷՖ. — Քանի որ պահ մը առաջ ուրիշ դիւանէ մ'ալ մերժման տեղեկագիր մ'եկած էր, և անոր եղբայրութիւնն ընդունուեցաւ. այս ալ կրնայ նոյնպէս որոշուիլ ու վերջանալ: Ես կուզեմ որ այս ալ այսօր լմնայ, որովհետեւ արդէն հասարակութեան մէջ խօսքեր կըլլան թէ Աղզն իր երեսփոխանական Ժողովն ազգին կենսական խնդիրներովն զբաղելու համար ընտրած է և ոչ թէ Պէկեանի խնդիրներովը:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Փաշային ըրած յայտարարութեանը վրայ ետ կառնեմ իմս:

Ստոյգ է իւթիւճեան էֆէնտի ըսածն որ ուրիշ դիւանի մը կողմէ ներկայացեալ նախընթաց տեղեկագիրն ալ մերժման եզրակացած էր, և մեք զայն ընդունեցինք ու վերջացուցինք. սակայն անոր նիւթը Ժողովրդային էր. իսկ այս անանկ չէ: Երեսփոխան մը Ժողովիս ատենապետն ամբաստանած է. նոյն իսկ ամբաստանեալ ատենապետինս կ'այտարարէ թէ այդ մասին ըսելիքներ ունի, և կառաջարկէ որ խնդրոց կարգն անցնի: Ես ալ կըսեմ թէ խնդրոց կարգն անցնի և մնայ մինչև որ Պէկեան էֆէնտի հրաժարականի

խնդիրը լուծուի առնու, և երբ ամբաստանողը ներկայ ըլլայ, այն ատեն այս խնդիրն ալ յուղուի:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Օրաձգում կառաջարկէք ուրեմն:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Այո՛, այո՛:

Տ. ՄԱՏԹԵՈՍ ԵՊՍ. — Այդ ըսելով կըլլայ որ մեր ատենապետն իր վրայ եղած ամբաստանութեանց առանց ելք մը տրուելու միշտ ամբաստանեալ մնայ: Այդ չեմ կրնար ընդունիլ. միանգամ ընդ միշտ վերջացնել պէտք է խնդրոցն ելք մը տալով:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ուրեմն ի՞նչ կառաջարկէք:

Տ. ՄԱՏԹԵՈՍ ԵՊՍ. — Ընդունիլ Նախաձեռնութեան դիւանի տեղեկագրին եզրակացութիւնն, եթէ մեծամասնութիւն ունինք. իսկ եթէ ոչ՝ անցունել խնդիրն խնդրոց տոմարին մէջ և վճարար լուծել զայն բաւական նիւտի մը մէջ, առանց ըստպատելու Պէկեան էֆէնտի հրաժարման խնդրոցն լուծմանը:

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Պէկեան էֆէնտի բացակայութիւնը (պատճառելով փախուղեան էֆէնտի օրաձգում կառաջարկէ . . .

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Մինչև Պէկեան էֆէնտի պատճառարանեալ հրաժարականի խնդիրը լուծուի, ըսի՛ւ եթէ Պէկեան էֆէնտի Ժողովին չգալիք ընէ, ինքնին կը վերջանայ այս խնդիրը:

ՔԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — (Շարունակելով) Պէտք է գիտնալ որ երբ մեզ որեւէ խնդիր կուգայ, Ժողովին կը վերաբերի այն և ոչ բերողին, և երեսփոխաններէն մին

2 ԱՅՆԵՐ. — Քուէ, քուէ, խօսք չենք ուզեր, քուէ արկութիւն կուզենք: կրնայ ստանձնել զայն և պաշտպանել: Ուստի խնդրոց կարգը մնալն աւելորդ է. կառաջարկեմ որ վիճարանուի և վերջանայ:

ԱՏԵՓԱՆ ՓԱՇԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ. — Կը տեսնեմ որ ատենական գործողութեան վրայ չփոթուիլուն մը կը տիրէ մեր մէջ: Ասի բառնալը դիւրին է. ենթադրեցէք որ Նախաձեռնութեան դիւանի տեղեկագրին այսօր կուգայ Ժողովիս և խնդիրն դեռ խնդրոց կարգ և Օրակարգ անցած չէ. ի՞նչ պիտի ընէինք. պիտի կարգայինք, տեղեկանայինք, եզրակացութեանն և կամ մերժման կամ օրաձգման և կամ նկատողութեան առնելու և խնդրոց կարգը դասելու քուէ պիտի տայինք, ուրեմն այսպէս ըրէք. ձեզ չփոթողը դիւանին գործած սխալն է որ խնդիր մը դեռ խակ, դեռ ատենական գործողութեան չըջանին մէջ անկատար՝ բերեր անցուցեր է Օրակարգը: Հիմայ եթէ խնդրոցն ատենական այս անկատար վիճակին համար ուեցաք, անոր ատենական գործողութեանց պակասը լրացնելու բաւական էք այսօր և ձեռնհաս. իսկ եթէ ոչ՝ անոր Օրակարգն անցնելուն սխալը սխալ ձգելով իբր Օրակարգի վիճարանելի խնդիր կուզէք նկատել, այսօր բան մը չէք կրնար ընել, զի նիստն անբաւական է:

Ասոնց ո՛րնալ ըլլայ, ես խնդրեցի և զարմեալ կ'երկնեմ որ խնդիրը չմերժէ՛ք այսօր, այլ անցունէք զայն խնդրոց կարգը և թոյլ տաք, որ ամբաստանողին հետ դէմ առ դէմ դատուինք յատե՛լիս. Ես պատրաստ եմ ամենայնի, կը յուսամ որ ամբաստանողս ալ ունի բաւական քաջութիւն և վստահութիւն իր դատին վրայ, գալ և զայն պաշտպանելու համար ձեր առջին:

ՔԱՐԱՔԱՇ Ն. ԷՖ. — Երկար խօսելու պէտք մը չունիմ. իմ ընելիք եզրակացութիւնս սա է որ՝ ըստ որում Փաշան կըսէ թէ բուն ամբաստանողը ներկայ պէտք է ըլլայ որ

դատուին, հարկաւ այնպէս պէտք է ըլլայ. վասն զի եթէ Փաշան խօսի իր արդարացման համար, միւսը չլսած չենք կրնար որոշում մը տալ: Երբեմն պէտք է որ Պէկեան էֆ. ի հրաժարականին հետ նկատողութեան առնուի այս ալ: Եթէ հրաժարականը ընդունուի, այս ալ միանգամայն կը վերնայ:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Եթէ այսօրուան նիստն անբաւական չըլլար, այսինքն՝ 24 ձայնից միարանութիւն ըլլար, հախաձեռնութեան դիւանի առաջարկութիւնն քուէի դրնել պէտք էր. բայց բաւական չենք զայդ ընելու. ասոր համար օրաձգում առաջարկեցի: Այս կէտը սխալ չըմբռնէք. բաւական նիստի մը մէջ նորէն պիտի կարգացուի այս տեղեկագիրը. պիտի հարցուի Ժողովին թէ կուզէ՞ խնդիր ընել և վիճարանիլ ելն: Օրաձգում ըսածս այս է: Վերջը չփոթուիլուն չմնալու համար կըսեմ զայս. Օրակարգ չէ, օրաձգում է:

2 ԱՅՆԵՐ. — Քուէ, քուէ:

ԱՏԵՓԱՆ ՓԱՇԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ. — Քուէին վրայ խօսք ունիմ: Այսօր նիստն անբաւական է խնդրոցն վրայ վճիռ տալու համար. բայց զայն նկատողութեան առնելով խնդրոց կարգն և Օրակարգն անցնելու և կամ ատենական որ և է գործողութիւն այսինքն օրաձգում, նախադատութիւն, ստիպողութիւն և ընելու կատարեալպէս բաւական է և ձեռնհաս:

Նախաձեռնութեան դիւանը նկատողութեան արժանի չէ կըսէ. եթէ արժանի ալ է ըսեր, դուք առանց մեծամասնութեան կարող չէիք խնդիրը վճռելու. կարող էք միայն ձեռնհաս դիւանին առաջարկութիւնն ընդունիլ կամ մերժելու ըստ կանոնի: Իսկ ես դարձեալ կաղաչեմ որ առանց խնդրոց կարգը մտնելու չ'վերջանայ այս խնդիրը. թողէ՛ք որ դայ ամբաստանողն և անոր ներկայութեանը լսեցէք և դիւս. ապա ձեր վճիռն արձակեցէ՛ք և խնդիրը վերջանայ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ըստ որում քուէ ուղղները շատցան, խնդիրը քուէի պիտի դընեմ սա կերպով. ո՛վ որ իր ատենական գործողութիւնն նկատելով կընդունի Նախաձեռնութեան Գիւանի տեղեկագրին եզրակայութիւնը, ձեռքը վեր վերցնէ: 20 ձեռք վեր ածարձան. իսկ հակափորձին՝ միայն 3 ձեռք համարուեցան:

Ատենապետ ԷՖ. Աղգային ժողովն կը ՄԵՐԺԷ Պէկեանէ ֆէնտի ածարատալ ու թիւնն ընդդէմ Ատենապետ փաշայի Նախաձեռնութեան Գիւանի տեղեկագրոյ եզրակացութիւնն ընդունելով: Աւրեմն այս խնդիրը վերջացած է:

Ատենապետ փաշան իր աթոռն անցաւ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Օրակարգ նիս ուղիղ սխալ ինչ որ է, սպառեցաւ. չ'մնաց խնդիր որ վիճաբանելի նիւթ մատակարարէ առաջիկայ նիստին. խնդրոց կարգի տոմար ալ չունինք. եթէ ունենայինք՝ թերեւս անկէ կը քաղէինք. կը յուսանք որ նորընտիր Ատենապետի ղեկավարութիւնը կը լեցունէ և Գիւանական բարեկարգութիւննիս տեղը կը բերէ: Եթէ վարչութիւնը նիւթ կուտայ մեզ Պիւտճէն և Համարատուութիւնը քերելով՝ ինչպէս որ պարտքն է, ժողովինը նորէն ապա թէ ոչ՝ չ'ժողովինք:

Քաղ. ժողովին 2 անգամ կան ներկայ. եթէ այսօր խօսք տան Պիւտճէն հասցնել առաջիկայ նիստին՝ ի ժողով կը գումարուինք:

ՊԵՅԼԻԿՃԵԱՆ Ս. ԷՖ. — (Փե. Արեւելոյ Քաղ. Ժողովին) Պիւտճէն մեր՝ Քաղ. Ժողովին ձեռքը չէ. Տնտես. Խորհրդոյ և Ելեմոսից Հոգարարութեան աջակցութեամբը կրնայ ըլլալ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ըստ Սահմանադրութեան մէք ոչ Տնտ. Խորհրդոյ և ոչ Ելմ. Հոգարարութեան հետ գործ չունինք. Քաղ. ժողովը պատասխանատու է առ Աղգ. ժողովն. եթէ չունի այն պաշտօնեայներն որ պէտք են Պիւտճէն շինելու, ինք կրնայ չինել և բերել մեզի: Կանոնը կը պահանջէ որ

Պիւտճէն ժողովին բացման Բ. նիստին գայ. այսօր Ժ. Գ. Բ. նիստն է. դեռ չկրցինք ստանալ: Կը խնդրենք Քաղ. ժողովին որ վրձնաբար խօսք տայ մեզ՝ թէ ե՞րբ կրնայ բերել:

ՊԵՅԼԻԿՃԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Եթէ ժողովին նիստը 3 շաբաթէն ըլլայ, կաշխատինք հասցնելու:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Կանխաւ պէտք է Պիւտճէն Գիւանին տրուի, որ Համարակալութեան Գիւանին յղելով՝ անոր կարծիքն ալ առնելէ ետեւ Օրակարգը դնէ և այնպէս բերէ ժողովին:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Եթէ վարչութիւնն ժամանակին Գիւանին հասցնէ Պիւտճէն Մարտիրոս, եթէ անոր վրայ Համարակալութեան Գիւանի տեղեկագրին շուտով առնուի, կընդունի՞ ժողովն զայն ուղղակի Օրակարգն անցունել, առանց խնդրոց կարգին սպասելու, ասոր առջեւ ինչքէն կը լրտուի, ինչ է կարծիքնիդ:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Քանի որ Պիւտճէն ու չ'մնացած է, անշուշտ ստիպողութիւն տալու է անոր ուղղակի Օրակարգ մտնելու համար:

ԲԱԶՄԱԹԻԻ ԶԱՅՆԵՐ. — Այո՛, այո՛. ըստ ստիպողութիւն կընդունինք Պիւտճէն համար:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Աւրեմն երբ վարչութեանն Պիւտճէն ծրագիրը գայ և Համարակալութեան Գիւանի տեղեկագրին առնենք, ձեզ ի ժողով կը գումարենք:

ԶԱՅՆԵՐ. — Բայց 3 շաբաթէն աւելի երկարաձգելու չէ նիստը:

ՈՐԱՇՈՒԵՅԱԻ ԴԱՋՈՐԴ ՆԻՍՏ. — 3 շաբաթէն գումարել Օրակարգ ունենալով վարչութեան Պիւտճէն՝ Համարակալութեան Գիւանի տեղեկագրոյն հետ՝ ստիպողաբար:

Ատենանը վերցաւ ժամ 10 ին:

Ատենապետի Մ. Յ. ՄԵԼԷԵՆ
Ատենապետ Ս. ԱՆԼԵՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1. Տ. Միլիտիչ	Ս. Արքեպ. Խրիսեան	Ա. Ատենապետ
2. Տ. Խորէն	Ս. Նոր—Ալ	
3. Տ. Կարապետ	Ս. Եղս.	Ա. Խորհրդան
4. Տ. Մատթէոս	Ս. իզմիրլեան	Բ. Ատենապետ
5. Տ. Ամբրոսիոս	Մ. Վրդ.	Բ. Ատենապետ
6. Տ. Գարեգին	Մ. թաթարեան	
7. Տ. Եղիշի	Մ. Ապուհունի (Առաջն. պաշտօնի գործադրամ)	
8. Տ. Իզնատիոս	Մ. Շիշմեան	
9. Տ. Հմայեալ	Մ. Գլխարեան	
10. Տ. Կերակ	Մ. Արքանեան	
11. Տ. Պողոս	Մ. Խոշտամեան	
12. Տ. Արիստակէս	Ա. Կաղ. Քչնյ. Մամբրեան	
13. Տ. Խորէն	Փ. Ղլիվանեան	Բ. Ատենապետի
14. Տ. Սահակ	Ա. Կաղ. Քչնյ. Տ. Սարգսեան	Ա. Ատենապետի

ԲԱԶՄԱԹԻԻ ԺՈՂՈՎ

1. Ա. արեւ	ԷՖ. Աթոն Տիւրի	Ա. Ատենապետի
2. Գ. արգ	Ստիմարանեան	Ա. Ատենապետ
3. Գ. արգ	Քլլմանեան	
4. Կարապետ	Հաղարեան	
5. Լաւրէնթի	Պաղեպեան	
6. Մատթէոս	Ալիքանեան	Բ. Ատենապետի (Հրաժարեալ)
7. Սարգիս	Միւհնտիսեան	
8. Սիւրբ	Ֆիլիպեան	
9. Յակոբ	Զօպանեան	
10. Յարութիւն	Սահակեան	
11. Սահակ	Ղաղարեան	
12. Աննքերիս	Սանուկեան	
13. Ստեփան	Պլիկեան	Բ. Ատենապետ
14. Տ. Գրան	Բարապետեան	

ԳԻՆ 2 ՂՐԱԾ

ՈՆՓՀԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՏՈՒԽՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺԱՂՈՂՈՅ ԾԱԽՈՒՑ ՅԱՏԿԱՅԵԱԼ

Կը ծախուի ի Դիւանատան Պատրիարքարանի, և Ղալաթիոյ
Ս. Լուսաւորիչ Կղերեցւոյ Բանկայը և Հայ Գրախնայող Գործի